

... EN ZAL U INDACHTIG MAKEN ALLES,
WAT IK U GEZEGD HEB.

VRAAG EN ANTWOORD 65.

Vraag: Aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, van waar komt zulk geloof?

Antwoord: De Heilige Geest werkt dat door de verkondiging des heiligen Evangelies en sterkt het door het gebruik van de Sacramenten.

Bij de behandeling van deze stof willen wij vooral hierop letten: wat het werk is van de Heilige Geest en waartoe het Heilig Avondmaal dient.

Wij lezen Joh. 14 : 22: „*Judas, niet de Iskariot, — die was veel te hoogmoedig, om zulk een vraag te doen, — zeide tot Hem: Heere! wat is het, dat Gij Uzelf aan ons zult openbaren en niet aan de wereld?*” Judas wil zeggen: Wij begrijpen het niet, wij verstaan het niet. Zal dan niet de geheele wereld bekeerd worden? Uw koninkrijk, het rijk Israël, zal nu toch opgericht worden! Wij hebben daarvan gelezen in de Profeten. Blijft het dan nu verborgen in een hoek? Zullen *wij* alleen daarvan weten? Dat verstaan wij niet!

„*Jezus antwoordde en zeide tot hem: Zoo iemand Mij liefheeft, die zal Mijn Woord bewaren*” (Vers 23). Jezus wil daarmee zeggen: de wereld heeft Mij niet lief en daar de wereld Mij niet liefheeft, kan Ik Mij aan haar niet openbaren en daar de wereld Mij niet liefheeft, zal zij Mijn Woord niet bewaren. — „In den beginne”, dus lezen wij in Joh. 1 : 1—3, „was het Woord en het Woord was bij God, en het Woord was God. Alle dingen zijn door het Woord gemaakt, en zonder hetzelfde is geen ding gemaakt, dat gemaakt is.” De Heere Jezus wil dus Zijn woorden bewaard weten. Het Woord des Heeren Jezus, dat zal alles doen, dat richt bij de mensch alles uit, voor zijn gansche leven. Dat is het karakteristieke van het Evangelie

van Johannes, dat het voortdurend er op wijst, dat het er op aankomt het Woord te bewaren. Gij behoeft u niet te bekommeren om zaligheid of verdoemenis, om geluk of ongeluk, om hemel of hel, om goeddoen of zondigen; maar bekommer u alleen om het Woord van den Heere Jezus. Dat wil Jezus bewaard weten. Doe naar Mijn Woord, blijf in Mijn Woord, zoo zal het u welgaan, al komt ook de gansche wereld tegen u op, al stormen ook alle duivelen op u aan, al komt ook alle nood over u, ja, de golven der zonde; — houd u aan Mijn Woord, dan gaat het goed. — Dat is haast de wereld uit, dat wordt weinig verstaan. Ja, een mystieke vereeniging met den Heere Jezus, een beeld der phantasie, waarbij men zichzelf aanbidt, dat men met een Heere Jezus, die niet bestaat, op en af kan gaan, — daarvan droomt het menschelijk hart, dat tooverd de mensch zich in zijn gedachten voor oogen. Maar dat alles is niets. De Heere Jezus heeft Zijn Woord bekend gemaakt en wil het bewaard weten, daar bevindt de mensch zich wèl bij. En daarin bestaat de vereeniging met den Heere Jezus, dat gij Zijn Woord bewaart.

Dit nu kan de wereld niet en daarin doet zij zich juist als wereld kennen. De wereld kan alles, maar niet des Heeren Woord bewaren. Alzoo: die Mij liefheeft, die zal Mijn Woord bewaren. De wereld heeft Mij niet lief, dus kan en zal zij Mijn Woord ook niet bewaren. En waar Mijn Woord niet bewaard wordt, daarheen breng Ik het ook niet, daar is het veel te kostelijk voor.

Waar Mijn Woord is en waar het bewaard wordt, daar komt Mijn Vader en zegt: „Deze bewaart het Woord van Mijn Zoon, daarom is hij Mij lief en aangenaam”. Zoo beschouwt Hij dan de mensch als een schoone bloem en heeft deze lief. Hij beziet zulk een roos van Saron en geeft Zijn dauw en regen. En is nu de Vader in de tuin en beziet Hij de bloemen dan komt de Zoon er ook en zegt: „Een schoone bloem, Vader!” — „Ja, een schoone, een wonderschoone bloem, geen ongedierte heeft haar groei kunnen tegenhouden, de knop is opengebrosen en heeft zich ontplooid”. — „*En Mijn Vader zal hem liefhebben, en Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken*”. Wij zullen Onze tabernakel bij hem oprichten.

De liefde van den Heere Jezus gaat hier vooraf, dat spreekt vanzelf. Men moet eerst verloren geweest zijn, zoo verloren, dat er geen denken meer aan was, om ooit verlost te worden. Alles, wat men tot nog toe bezat, is verloren geraakt. Eindelijk is het Woord van den Heere Jezus gekomen en daarin heeft men

redding gevonden. Zoo heeft men dan geleerd, welk een macht er in dit Woord schuilt. Dit Woord heeft men in de nood gevonden op het Bijbelblad en men heeft zich daaraan vastgehouden. Wel zeide de duivel: „Als gij dat doet en zegt, dat het voor u is, dan zijt gij verloren”. Maar de verzinkende zegt: „Ik heb niets anders!” Zoo heeft hij dan het Woord lief en houdt vast. — Zoo weet gij dus, waarom het den Heere Jezus gaat, niet, dat men zich vroom maakt, dat men zichzelf heiligt, maar dat men Zijn Woord bewaart. Dat gaat niet zoo gemakkelijk als het wegblazen van een veer. De zaak is wel eenvoudig, zeer eenvoudig, een kind kan het begrijpen en toch is het een zwaar stuk. Er wordt „tabula rasa gemaakt”, alles moet weg; niets is er meer, dan het Woord alleen, het Woord van den Heere Jezus. In de Christelijke wereld ziet men naar de torenspitsen, naar de bergen en heuvelen, van waar naar de meening van vleesch en bloed en van al het zichtbare het heil moet komen. Waar echter de Heere Jezus zich openbaart, daar is alles verdwenen, daar is alleen nog Zijn Woord. — Nog eens, de Heere wil Zijn Woord bewaard weten, dat leest gij het gansche Evangelie van Johannes door, vooral in het laatste gedeelte. Daarmee begint Johannes ook. — „In den beginne” — ja, toen er nog niets was, toen begon God. Het eenige, dat er was en dat bij Hem was, dat was het Woord en dat Woord heeft het alleen gedaan, heeft alles gedaan. Wie dat recht verstaat, voelt vanzelf, dat zijn hart brandt van liefde tot den Heere. Wat heeft de wereld nu? De wereld heeft de letter en ook, ja, de middelen, en de middelen moeten er zijn, om daarmee de letter een wassen neus te geven. En als dan de middelen falen, welnu, dan heeft God niet gewild, dan heeft het Hem niet behaagd. Er is geen liefde tot den Heere Jezus. „Die Mij niet liefheeft, die bewaart Mijn woorden niet” (Vers 24). Nu moeten wij echter weten, van wien het Woord van den Heere Jezus is. Hij zegt, dat het niet Zijn woorden zijn. Het zijn wel Zijn woorden, doch het is niet zóó, dat, als men het Woord van den Heere Jezus bewaart, men eerst nog naar het heilige der heiligen moet zenden, om te hooren, of het Gode ook aangenaam is. Niet zóó, dat men nog eerst moet weten, of het in de hemel wel vaststaat, dat men behouden wordt. Neen, „het Woord”, zegt Hij, „dat gijlieden hoort, is het Mijne niet, maar van den Vader, die Mij gezonden heeft”. Het is daarmee, als wanneer iemand in het dagelijksch leven aan een ander regels voorschrijft om zoo en zoo te doen. Maar nu bezit de mensch niet eens de bekwaamheid om het te doen, integendeel,

er is enkel onbekwaamheid, er is ook geen kracht, om iets tot stand te brengen. En bovendien zijn er zooveel bezwaren, dat de domste schooljongen wel kan uitrekenen, dat er niets van terecht komt. Nu geeft de Heere Jezus zulk een mensch een woord en zegt: Houd u daaraan! Gij moet echter weten, het is niet zoozeer Mijn Woord, als wel het Woord van God. Ja en het is niet alleen Gods Woord, maar — hebt gij soms geen vader en moeder meer, — het is het Woord van uw *Vader*, daarboven in de hemel. Het is dus niet zoozeer Mijn Woord, als wel het Woord van Mijn Vader, die ook uw Vader is. Zoo is men dus zeker van de zaak. „Het Woord bewaren” behaagt dus God in de hemel. Wat er nu van wordt, dat wordt er van. Wij zullen echter zien, wie langer in het leven zal blijven: Sem, die op zijn sterfdag niets aan zijn hart kan drukken dan een vijftienjarig achterkleinkind, of Cham, die inmiddels steden heeft gebouwd, grooter dan Parijs, Londen en Rome. De Heere Jezus nu zegt vers 25: „Deze dingen heb Ik tot u gesproken, bij u blijvende”. Deze dingen, — nml. dit: wie Mijn Woord bewaart, dien zal het welgaan, Mijn Vader zal hem liefhebben, en wij zullen tot hem inkomen en woning bij hem maken. Dit heb Ik tot u gesproken, terwijl Ik bij u was; nu zal Ik weldra van hier gaan, dan hebt gij niets meer. Thans kunt gij u aan Mij houden, Ik vertroost en versterk u. Doch het zou niet goed zijn, als Ik bij u bleef, want zoolang Ik bij u ben, gaat het, zooals het gaat, — gij ziet Mij en zegt: „De Meester heeft het gezegd”; en zoo hebt gij zekerheid. Dan komt later de duivel en zegt: „Zou dat goud zijn? Geef eens hier, ik zal het aan de toetssteen toetsen, of het goud is!” — Gij komt allen in de smeltkroes. Ik ook, als uw Meester, als de Eerste. Ik voor u, voor uw zonde — gij: opdat aan het licht zal komen, wat genade heeft gewerkt. Ik ga van u; dan hebt gij niets meer en alles zal uit uw geheugen verdwenen zijn. Van alles, wat Ik u gezegd heb, zult gij niets hebben bewaard. Gij zult in de smeltkroes geworpen worden, en u zeer treurig en verlaten gevoelen. Dat kan elke ziel bij zichzelf ondervinden. Zij hoort de troostrijke prediking, komt thuis, dáár is iets voorgevallen, nu komt zij op de toetssteen, — dan heeft zij alles vergeten! Men kan alles goed bewaren, als de nood niet aan den man komt, maar nauwelijks is er nood of men is bedroefd enterneergeslagen, en men weet van niets. Zoo gaat het, als het goed gaat. De wereld kan zich helpen, maar de kinderen Gods niet. Die kunnen zich niet helpen, zij moeten geholpen worden. Want wat God heeft uitverkoren, dat is immers niets. Daar

staat men dan, troosteloos. Ach, was de Heere er maar! Was deze of die er maar! Leefde deze of die nog maar! Dan zou ik tot hem gaan om troost en raad! Maar nu sta ik verlaten! Neen, zegt de Heere Jezus, dat is niet waar! Ik heb deze dingen tot u gesproken, zoolang Ik bij u ben geweest; nu ga ik tot Mijn Vader en gij zult Mijn woorden vergeten, maar Ik zal u en uw nood niet vergeten, want Ik heb u gekend, toen gij nog onder het hart van uw moeder laagte, ja, Ik heb u gekend, eer gij nog ontvangen waart. Ik heb uw vader en uw moeder samengebracht, zoodat zij uw ouders geworden zijn. Ja, lang te voren, van alle eeuwigheid heb Ik u gekend en heb geweten, wat maaksel gij zijt. En gij zijt ontvangen en geboren in zonde en verdraaidheid. Zoo zijn dan al uw gedachten en overleggingen des harten, uw verstand, rede, geest, — al wat u als mensch van het dier onderscheidt, — verkeerd, dat weet Ik wel. En alles zult gij in gedachtenis houden, maar Mijn Woord zult gij niet bewaren. Zoodra ook maar de minste vijand zich laat zien, zult gij alles weer vergeten hebben. Ik zal echter aan u denken, *Ik*, Ik ga tot den Vader, daar geldt Mijn Naam Jezus, daar geldt Mijn Naam als Zoon, als Kind, daar geldt Mijn Naam voor alle kinderen, die de Vader Mij gegeven heeft, om ze over te brengen in de eeuwige heerlijkheid. En de Geest, de Heilige, de Eeuwige, de Oneindige, de Almachtige, de alleen Wijze, Hij, die liefheeft van eeuwigheid, Hij heeft zich ter beschikking gesteld van Mijn Naam en het is het welbehagen des Vaders, Hem in Mijn Naam te zenden. Weest nu stil en zijt niet zoo verlegen en bedroefd, Hij komt en zal u heerlijk troosten. Hij is de Heilige Geest, die u niet bedriegt. Hij laat u geen verkeerde wegen inslaan, Hij zal u wél leiden. — Wat Ik u gezegd heb, dat hoort gij wel en gij denkt wel dat gij het verstaat; maar als gij op de proef zult gesteld worden, dan zult gij ondervinden, dat gij er niets van afweet, dat gij niet eens begrijpt, wat het zegt: *Mijn Woord bewaren*. Waar Mijn Woord bewaard wordt, daar dondert, sneeuwt en hagelt het, daar komt de waterstroom en rukte alles weg, alles is verslagen, alles is dood, gij hebt niets meer, waaraan gij u kunt vasthouden. Alles roept u toe: „Gij zijt verloren!” En als nu alles tegen u is, en als nu de nood hoog klimt, dan wil Ik aan u denken en u *den Trooster zenden, den Heiligen Geest*. Die zal u onderwijzen en zeggen: Hier, dit is de weg, gaat die en wijkt niet af, ter rechter- noch ter linkerhand. *Hij zal u alles leeren en zal u indachtig maken alles, wat Ik u gezegd heb*.

Ziedaar in 't kort gezegd, waartoe de Heilige Geest komt, waar-

toe Hij door den Vader gezonden wordt: om ons te leeren, al hetgeen ons de Meester heeft gezegd en medegedeeld, om ons dat indachtig te maken, opdat wij Zijn Woord bewaren.

Nu nog enkele woorden over *het Heilig Avondmaal*. Daarvan zegt de Heere: Zoo dikwijls, als gij dit doet, doet het tot Mijn gedachtenis. Als wij des Heeren Woord, des Heeren Jezus' Woord bewaren dan gedenken wij immers aan Hem. „Houdt in gedachtenis Jezus Christus, opgestaan van de dooden, uit het zaad van David.” Aan den Heere Jezus denken, — alles kan de mensch eerder dan dat. Ik denk aan u, zegt Hij, denkt gij nu aan Mij! Ja, zeggen wij, dat zullen wij doen! Maar ik wil denken aan den Heere Jezus en aan een koe, ik wil denken aan den Heere Jezus en aan een kalf, opdat Hij mijn koe, mijn kalf vet maakt! Maar als ik nu een arme weduwe ben en niets bezit dan een magere koe, en ook die nog sterft, dan is er geen rund meer in de stal, alle heiligheid is weg, alle vroomheid is weg, ik heb mijn eigen weg verdorven. Dit is er niet, dat is er niet, de nood klimt tot aan de lippen. Ik denk aan u! zegt de Heere, denk gij aan Mij! Bewaar Mijn Woord! Gij ziet Mij niet meer en gij behoeft Mij ook niet meer te zien, gij hebt Mijn Woord, en daarmee de gansche hemel, de volkomen zaligheid, en een weg boven dood en hel. — De Geest komt en het is de Geest, die hun, die het eigendom van den Heere Jezus zijn, alles indachtig maakt, wat Hij heeft gesproken. Dat gebeurt dikwijls in de nacht, door allerlei middelen, langs verborgen wegen, maar Hij doet het middellijk, door het Woord van God en de heilige Sacramenten.

Dit staat nu eenmaal vast, wat de zaligheid en de verdoemenis betreft: al heb ik ook niets op mijn geweten, — voor God is een mensch een mensch. Komt hij voor God te staan, dan moet hij sterven. Leven — daaraan is alleen dan te denken, als men gelooft. Aan werken is geen denken, aan alles, wat wij doen, gedaan hebben of zouden willen doen, is niet te denken. En nu het geloof, — hoe staat het daarmee? Waar het geloof komt, daar wordt het verstand verlicht, zoo verlicht, dat men zegt: welaan, alles is weggerukt, alles is weggespoeld, alles is verloren, alleen het kruis staat er nog, — daarheen! Welaan, ik ben verdoemd, er is geen redding. Jezus is nog hier! Zoo wordt het verstand verlicht, het geloof gewekt en de wil omgebogen. — Het geloof is dus het denken aan den Heere Jezus. Ik spreek van een levend denken, waarbij gedacht wordt aan Zijn Woord en waarbij dit Zijn Woord wordt aangegrepen en vastgehouden. Dat is het geloof.

Nu vraagt de Catechismus: Van waar komt dit geloof? Laat ons vraag 65 eens lezen. Daar staat: *Aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, van waar komt dan zulk een geloof? En het antwoord luidt: Van de Heilige Geest, die het geloof in onze harten werkt.* De Vader zendt Hem in de Naam van den Heere Jezus, zoodat wij Zijn Woord in gedachtenis moeten houden. De Heilige Geest werkt het geloof, — dat moet niet verstaan worden van menschen, die pas bekeerd worden, dus van het begin van de bekeeringsweg, — neen, neen, dat geldt voor elke dag. De Heilige Geest werkt het geloof: — waar? In onze harten. Waarom niet in het hoofd? Och, als ik mij met mijn vernuft of met mijn verstand kon redden, dan had ik de Geest Gods niet nodig. Ik kan mij echter met mijn verstand en met mijn vernuft niet helpen, mijn hart is zoo zwak en verbrijzeld, dat ik geholpen moet worden. Derhalve: in het hart werkt de Heilige Geest het geloof. Waardoor? Doet Hij dat onmiddellijk, door Hem zoo maar op eens in het hart uit te storten? Neen, door de prediking van het heilig Evangelie. De prediking is dus noodzakelijk. Het is noodzakelijk, dat men op de dag des Heeren de prediking hoort en dagelijks een Hoofdstuk of twee in de Heilige Schrift leest. Dan zijn er gewoonlijk een paar woorden, twee of drie, al naar het den Heere behaagt, die tot het hart doordringen en blijven. En wat men voor jaar en dag heeft gelezen, dat komt ons in de nood weer te binnen. De ontvinding heeft mij dat geleerd. Ik ben in de allerschrikkelijkste nooden geweest, maar nog in geen nood was ik of er was een woord, dat mij uithielp. — De Heilige Geest werkt dus het geloof in onze harten door de prediking, — niet door de wet, waarbij het heet: „Zoo en zoo zult gij zijn, zoo en zoo moet gij u maken!” — neen, Hij werkt door de prediking van het heilig Evangelie. Dat wij het toch voor heilig houden, voor een heilige, kostelijke zalf. Ik zou zeggen, een zalf, die van de dood redt, die zal men toch voor heilig houden! — De Heilige Geest werkt dus het geloof in onze harten door de prediking van het heilig Evangelie. En nu moet deze prediking ook nog goed in het hart bevestigd worden, opdat het er goed in zal zitten. Daarom sterkt Hij het geloof door het gebruik der Sacramenten. — Het moge u daarom niet verdrieten, als de Heilige Doop bediend wordt en u niet vervelen, om te blijven zitten. Ik gebruik in dezen wel niet gaarne dwang, — een ieder handele daarin naar zijn vrijheid. Maar dit heeft toch een ieder te bedenken: al is het kind, dat gedoopt wordt, ook een kind van een ander, het is

toch niet een vreemd kind, maar een kind der Gemeente, dat ook overgaat in de eeuwige heerlijkheid, waar wij het zullen weerzien. Ook uw ziel behoort daardoor voortdurend getroost te worden. De Heilige Geest komt dus en versterkt het geloof door het gebruik der heilige Sacramenten: de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal.

De Heere Jezus zeide: „Doet dat tot Mijn gedachtenis”. Aldus versterkt de Heilige Geest het zwakke geloof, dat wij aan Hem denken, aan Zijn Woord, des Heeren Jezus' Woord. Opdat wij denken: In Hem is alle heil, alle rijkdom, leven, troost en een doorkomen door alles heen. Aldus wordt het geloof gesterkt, dat er geen droefheid zoo zwaar kan zijn, of de zoete Jezus-Naam verblijdt nog meer, en het hart zegt: „Wien heb ik nevens U in de hemel? nevens U lust mij ook niets op de aarde!” Aldus wordt het zwakke geloof, dat in het hart is gewerkt door de prediking van het heilig Evangelie, ook gesterkt door het Heilig Avondmaal, alzoo dat, als gij het brood ziet breken en de drinkbeker mededeelen, dat gij dan denkt: Zoo, Heere, is Uw lichaam voor mij gebroken! zoo, Heere, is Uw bloed voor mij vergoten! Dat ontvang ik uit de hand van den dienaar en daarmee uit Uw hand tot een onderpand, teeken en zegel van Uw genade, van Uw gunst, goedertierenheid en ontferming, opdat ik er van verzekerd zij: Gij hebt het mij beloofd, toen Gij gezegd hebt: „Dat is Mijn lichaam, hetwelk voor u verbroken wordt! dat is Mijn bloed, hetwelk voor u vergoten wordt!” Toen Gij gezegd hebt: „Neemt, eet! — neemt en drinkt allen daaruit!” Welaan nu, duivel en wereld, welaan, nood en dood, — ik moet weten, hoe mijn Heiland tegenover mij staat. Dit nu heeft mijn Heiland gezegd: Zoo vereenig Ik Mij met u; het brood is de gemeenschap aan Mijn lichaam en de drinkbeker is de gemeenschap aan Mijn bloed. Zoo vereenig Ik Mij met u en zoo vereenigt gij u met Mij, als een man zich vereenigt met zijn vrouw en een bruidegom met zijn bruid. Of nu alle stormen over uw hoofd gaan, bekommer u daar niet om. Als gij maar weet, hoe het staat tusschen u en Mij en Mijn Vader. Zoo zie nu, wat de Heilige Geest doet. Juist door het Sacrament versterkt Hij uw geloof, opdat gij verzekerd zijt en blijft van de hartelijke liefde en trouw van den Heere Jezus en opdat dus, niet enkel door Zijn Woord, maar ook door de van God ingestelde Sacramenten uw arme ziel op de gezonde en rechte grond overgebracht is, op deze grond: Heere, ik bewaar Uw Woord, — Gij bewaart mij!

Amen.

DE VERTROOSTENDE HERHALING VAN HETZELFDE.

HET HEILIG AVONDMAAL NAAR DE HEI-
DELBERGSCHÉ CATECHISMUS
VRAAG 75—81.

Daar wij aanstaande Zondag bediening hebben van het heilig Avondmaal, houd ik het voor nuttig en noodig, u in dit uur zoo eenvoudig en duidelijk als het mij mogelijk is, voor te houden hetgeen de God van alle genade en barmhartigheid ons leeren en zeggen wil met het heilige Avondmaal. Met andere woorden: waartoe Hij ons het Avondmaal verordend en in Zijn genade bevolen heeft te houden.

Ik houd dit daarom nuttig en noodig, daar zoo velen in dit stuk óf geheel onwetend zijn óf zich daarvan allerlei verkeerde begrippen en voorstellingen maken. Velen echter wenschen niets liever dan heldere en bepaalde begrippen daaromtrent te verkrijgen, om er wezenlijke vrucht van te hebben.

Vooreerst weten wij, dat het heilige Avondmaal een Sacrament is. Een Sacrament in kerkelijke zin is een plechtigheid of vorm, een heilige handeling, waarbij God aan Zijn Gemeente het Verbond van Zijn genade bevestigt, of haar van dit Verbond verzekert. Het Verbond der genade echter is dit: Ik, God, ben uw God, en gij zijt Mijn volk, gij zijt zonen en dochteren des Allerhoogsten. Uw overtreding ben Ik genadig en aan uw zonden en ongerechtigheid wil Ik niet meer gedenken. Mijn wetten geef Ik in uw verstand en schrijf ze in uw hart. Gij zult Mij allen kennen, van den kleinste onder u tot den grootste.

Toen God dit Verbond met Zijn volk maakte, zag Hij op het offer, waarop Hij de overtrèdingen, de zonde en ongerechtigheid van Zijn volk wierp. Op het offer, met welks gerechtigheid en reinheid Hij Zijn volk bekleedde. Het Verbond werd gemaakt, gelegd, ingewijd en bezworen in een bloed, dat eeuwige waarde heeft voor God en dat alleen als eeuwig geldig erkend wordt bij Zijn volk.

Het offer is Christus en Christus is de Borg en Middelaar van

dit Verbond. Er zijn hier aanwezig voor God, die uit genade in dit Verbond opgenomen zijn en er worden nog dagelijks tot dit Verbond toegedaan. Wij allen, die in dit Verbond zijn opgenomen, zijn niet alleen de goederen, de voorrechten, de weldaden van dit Verbond deelachtig, maar ook Hem, die ons in het Verbond opnam, d.i. den Drieëenigen God.

De goederen van het Verbond zijn: genade, vrede, vergeving van zonden, eeuwig leven. De voorrechten: eeuwige bevrijding van de macht des duivels, der zonde en des doods. En de weldaden zijn: het in ons wonen van den Vader, van Christus en van de Heilige Geest. Verder: rechtvaardiging en heiliging, een vaste troost in leven en in sterven, een ongehuichelde liefde, een levende hoop en een ongeveinsd kinderlijk geloof, dat het verstand gevangen geeft onder gehoorzaamheid van Christus; en in dit geloof een onbedrieglijk doorkomen door al het lijden van dit leven en over de dood heen in het paradijs van onzen God.

Dus zoodra wij in dit Verbond opgenomen zijn, hebben wij den trouwen volzaligen Verbonds-God, en tegelijk alle goederen, voorrechten en weldaden van dit Verbond.

Indien iemand vraagt: „Hoe kom ik in zulk een Verbond?” — zoo is het antwoord: „Aan de hand van het geloof gaan wij in dit Verbond over”. Vraagt iemand vervolgens: „Hoe kom ik aan zulk geloof?” — dan is het antwoord: „Zulk geloof werkt de Heilige Geest in de harten door de prediking van het heilig Evangelie. Zijt gij een zondaar en met schuld beladen, zoo luster naar de heilige blijde boodschap, dat er een Middelaar en Borg is, die uit genade zalig maakt, zonder uw verdienste. En die u al uw zonden vergeeft om niet, uw zonde op zich neemt en u schenkt Zijn gerechtigheid en onschuld. En gelijk de Heilige Geest het hart opent, dat gij in uw verlorenheid acht geeft op zoodanige prediking, zoo schenkt Hij u ook vertrouwen, om zulk een Borg en Middelaar aan te nemen, Hem hand en hart te geven en zoo over te gaan in het eeuwige Verbond, dat Hij met Zijn volk alzoo aangaat, zeggende: „Ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid. Ja, Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gericht, en in goedertierenheid en in barmhartigheden. En Ik zal u Mij ondertrouwen in geloof; en gij zult den Heere kennen” (Hos. 2 : 18, 19).

De Heilige Geest bedient zich van het Woord en daardoor wekt Hij het geloof, het vertrouwen, het zich verlaten en steunen alleen op het offer van Jezus Christus aan het kruis volbracht, als op de eenige grond van onze zaligheid.

De Heilige Geest is echter zoo nederbuigend, dat Hij, om ons goede moed en vertrouwen te schenken dat wij ons met lichaam en ziel, voor tijd en eeuwigheid, met al onze schuld en zonde op het offer van Christus verlaten, ook ons geloof voorkomt, het ophelpt en bevestigt door het gebruik der Sacramenten. Want daartoe dienen de Sacramenten, om ons tot waarteekenen en zegelen te zijn, welke wij met onze oogen kunnen zien. — En zij zijn niet in het algemeen waarteekenen en zegelen, door menschen uitgevonden, maar heilige, d.i. door God zelf ingestelde waarteekenen en zegelen. God houdt deze in de Gemeente ons voor, opdat wij ze met de oogen zien en met de handen tasten kunnen, om door en aan deze een goed en duidelijk inzicht alsmede zekerheid in het hart te verkrijgen. Zoo zien wij dat ons God een eeuwig leven uit genade schenkt vanwege het eenige offer van Christus, aan het kruis volbracht. Wanneer b.v. God een vader of een moeder of beide ouders, in het Verbond van zijn genade heeft opgenomen, zoo heeft Hij niet alleen hen, maar ook hun zaad daarin opgenomen. Daar echter God weet, hoe zwaar het valt, wegens onze zwakheid, om dit te gelooven, zoo heeft Hij de Heilige Doop ingesteld. Wanneer nu geloovige ouders hun kinderen tot deze Doop brengen, zoo zijn zij met hun zaad in het bloed en in de Geest van Christus geheiligd.

Dit kunnen zij echter vanwege de zwakheid des vleesches nauwelijks gelooven, daarom bevestigt en verzegelt nu de Heere God dit aan de ouders door de Doop. Hij maakt het hun daardoor helder en zeker. Daar zij met oogen zien en met handen tasten kunnen, dat hun kinderen met water besprengd worden op Gods bevel en inzetting, zoo leert en bevestigt Hij ons daarmede, dat onze kinderen evenzoo geheel en al geestelijk afgewasschen zijn en gereinigd en geheiligd van al onze geestelijke ongerechtigheid en onreinheid door de Geest en het bloed van Jezus Christus.

Want dit zullen wij vasthouden: dat God de Heere ons leeren wil door het Evangelie en ons bevestigen wil door het gebruik der heilige Sacramenten, dat onze geheele zaligheid staat in de eenige offerande van Christus, voor ons aan het kruis volbracht. Zoo ook, als wij aan de disch des Heeren gaan, zullen wij wel bedenken, dat het heilig Avondmaal niet zoozeer een middel tot vergeving onzer zonden is en wij dus niet met de Roomschen een misoffer daaruit te maken hebben. Neen, vóórdát wij tot het heilige Avondmaal gaan, hebben wij op het eenig offer van Christus, aan het kruis

volbracht, te zien en daarop onze zaligheid te bouwen, het geheele vertrouwen onzes harten daarheen te richten, en tot de genade van Christus onze toevlucht te nemen. Als wij dit doen, zullen wij ervaren, dat vanwege onze zonden, welke zoo vele en zoo groot zijn, en ook vanwege de dood en vanwege Gods heiligheid, die in Zijn Wet vreeselijk dreigt tegen alle overtreders, ons geloof zwak is en hard aangevochten wordt. Zoodat wij het nauwelijks voor waar en zeker houden kunnen, dat wij voor onszelf aan het eenige offer van Christus aan het kruis en aan al Zijn goederen gemeenschap hebben, als daar zijn: vergeving van zonden, genade en eeuwig leven. Zoodat vanwege onze zonden en onze dood — onze gemeenschap aan het Verbond der genade ons als het ware uit de ziel en uit de gedachten weggeslagen is. — Nu heeft de Heere in Zijn groote lankmoedigheid over zoodanige zwakheid, het heilig Avondmaal ingesteld als een plechtigheid en vorm, waardoor Hij het Verbond van Zijn genade en vrede ons opnieuw bevestigt en ons van onze opneming in dit Verbond, gelijk wij het in het Evangelie vernomen hebben, verzekert. Zoodat het een plechtigheid en vorm is, waardoor ons de Heere God in Zijn groote genade weer *herinnert en verzekert*, hetgeen Hij ons door de prediking van het Evangelie reeds gezegd heeft: dat Hij waarlijk onze God is en wij Zijn bondsvolk zijn. Zijn volk, dat genade gevonden heeft bij Hem. Dat wij het duur gekocht eigendom van Christus zijn en leden van Hem, het triomfantelijk Hoofd. Dat wij met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon. En dat wij deel hebben aan alles wat Hij, Christus, voor Zijn Gemeente verworven heeft.

Ik zeg, dat God de Heere ons daaraan herinnert en daarvan verzekert in het heilige Avondmaal. En dat Hij ons met oogen te zien, met handen te tasten en met lippen, tong en gehemelte te proeven en te smaken geeft, dat wij Zijn maaksel zijn in Christus Jezus. En dat ons werk voor Hem waarheid is. Dit doet onze Heere alzo: Hij legt ons gebroken brood op de hand, en reikt ons een beker door Zijn dienstknecht. En Hij zegt, als wij aan Zijn disch zitten, dat wij van dit gebroken brood zullen eten en uit de gevulde beker drinken. Ja, dat beveelt Hij naar Zijn genade over ons en zegt, dat wij dit doen zullen tot Zijn gedachtenis. Wanneer wij het brood op de tong nemen en de beker aan de lippen brengen en de wijn proeven, dan hebben wij aan den Heere te gedenken, dat is: allereerst daaraan te gedenken wat Hij ons beloofd heeft. Dat komt hierop neer: De dienaar breekt mij het brood op het

bevel van mijn Heer en geeft het mij. Dat zie ik met mijn oogen. Daarmede zegt mij de Heere, Hij herinnert en verzekert mij daarvan, dat, zoo zeker als de dienaar mij het gebroken brood geeft, zoo zeker Christus' lichaam voor mij aan het kruis is geofferd en gebroken. De dienaar geeft mij voorts op 's Heeren bevel de beker met wijn en zegt, dat ik daaruit drinken moet. En zoo belooft mij de Heere, Hij herinnert en verzekert mij daarvan, dat, zoo zeker ik deze beker neem en daaruit drink, zoo zeker het bloed van Christus voor mij is vergoten tot vergeving van al mijn zonden. En dat is het niet alleen, waaraan mijn Heere en Heiland mij herinnert en verzekert. Maar er is hier nog meer: uit de hand van den dienaar ontvang en geniet ik lichamelijk met de lichamelijke mond brood, hetwelk eigenlijk dient tot onderhoud van het natuurlijk leven en tot voeding van het natuurlijk en vergankelijk lichaam. Dat kan ik met de oogen zien, tasten en proeven. Wat ik echter *niet* met de oogen zien, tasten en proeven kan, dat verzekert mij de Heere gedurende deze handeling, namelijk dat Hij zelf, niet bij het Avondmaal alleen, maar voor en na, alzoo mijn ziel spijsst ten eeuwigen leven met Zijn gekruisigd lichaam. En — uit de hand van den dienaar ontvang en geniet ik met de lippen en de tong van dit vergankelijk lichaam de beker met wijn. Wijn geeft men aan bedroefden, zwakken en zieken; en deze dient tot lufenis en versterking, opdat de geest wederkeere in de zwakke en kranke. Dit kan ik met de oogen zien, met de handen tasten, met de mond proeven. En gedurende deze handeling verzekert mij de Heere, Hij herinnert mij er aan en verzekert mij, dat Hij zelf niet alleen bij het Avondmaal, maar voor en na, mijn bedroefde en doodkranke ziel evenzoo sterkt met Zijn vergoten bloed ten eeuwigen leven. Dat ik dus met Zijn lichaam en met Zijn vergoten bloed alzoo ten eeuwigen leven onzichtbaar gespijsigd en gelaafd word, daarvan zijn mij het zichtbaar brood en de zichtbare wijn aan Zijn disch zekere waarteekenen.

Het laatste, dat ik opmerk (n.l. dat wij, zoo zeker wij bij het heilige Avondmaal van het zichtbare brood eten en van de zichtbare wijn drinken, wij in het heilige Avondmaal daaraan herinnerd en verzekerd worden, dat wij even zeker het gekruisigd lichaam van Christus eten en Zijn vergoten bloed drinken, met de mond der ziel, d.i. met het geloof,) — dit laatste hebben wij goed te verstaan, opdat wij daarvan geen vleeschelijke, maar heldere en naar den Geest ware begrippen hebben. Dat wij

Christus' vleesch eten en Christus' bloed drinken, hebben wij niet letterlijk te nemen, want Christus is nu in de hemel met Zijn verheerlijkt lichaam. Dit verheerlijkte lichaam geeft Hij niet te eten.

Hij geeft Zijn gekruisigd lichaam te eten. En uit Christus' verheerlijkte lichaam vloeit geen bloed meer, dat Hij ons zou kunnen te drinken geven. Christus geeft ons Zijn op Golgotha vergoten bloed te drinken. In werkelijkheid vloeide dat bloed eenmaal, het vloeit echter nu niet. Waar alzoo sprake is van het eten van Christus' lichaam en van het drinken van Zijn bloed, daar hebben wij dit allereerst te verstaan van het genot, dat onze ziel voor en na heeft van hetgeen Zijn gekruisigd en gebroken lichaam en Zijn op Golgotha vergoten bloed voortdurend werkt in de Gemeente der geloovigen; zoodat de geloovigen van deze werking in hun harten en voor hun geheele mensch in het Avondmaal verzekering, bevestiging en verzegeling verkrijgen.

Het vleesch en bloed van Christus eten is dus: het gansche lijden en sterven van Christus *zich toeëigenen*. Zoodat, wanneer het ons om de vergeving van zonden en het eeuwige leven te doen is, wij het daar zoeken, waar het te vinden en te verkrijgen is: namelijk in de eenige offerande van Christus, aan het kruis volbracht. En wanneer wij het daar gevonden hebben, hebben wij ons ook met een geloovig hart daarop te verlaten voor tijd en eeuwigheid.

Dat wij met geloovige harten het gansche lijden en sterven van Christus aannemen en in dit lijden en sterven de vergeving van zonden en het eeuwige leven verkrijgen, dit wordt bij ons veroorzaakt door de prediking van het heilig Evangelie. Want daardoor maakt de Heilige Geest een geloovig hart, een vroolijke moed en een goed toevorzicht. Zoodra wij dus gelooven, eten wij het vleesch van Christus en drinken Zijn bloed. Nu wil God bovendien ons in zulk geloof, daar wij zoo zwak zijn, bevestigen. En zoo komt dan het geloof uit het hooren van het Woord en wordt bevestigd in het heilig Avondmaal. Het geloof eet en drinkt het vleesch en bloed van Christus, zoowel gedurende het hooren van het Woord, als mede wanneer het door het Sacrament bevestigd, opgeholpen en bekrachtigd wordt. Het neemt in beide gevallen het gansche lijden en sterven van Christus voor zich aan. Het ziet, proeft, smaakt en ondervindt in dit lijden en sterven de vergeving van zonden en het eeuwige leven.

Vervolgens beteekent Christus' vleesch eten en Zijn bloed

drinken dit, dat wij met Zijn gezegend lichaam hoe langer hoe meer *vereenigd* worden. Ik zeg: hoe langer hoe meer, — want, alhoewel wij met Christus volkomen één worden, zoodra wij met een geloovig hart Zijn gansche lijden en sterven aannemen, zoo is er toch een groei in deze vereeniging, zoodat wij Hem hoe langer hoe meer genieten, hoe meer wij van het onze ontledigd en ontbloot worden. Zoodra wij het lijden en sterven van Christus met een geloovig hart aannemen, nemen wij ook Hem persoonlijk aan: Hem, Christus, waarachtig God en waarachtig mensch. Nemen Hem aan niet alleen als onzen lijdenden en stervenden, maar ook als onzen levenden, opgewekten en verheerlijkten Immanuel. Nemen Hem aan met alles wat Hij voor ons verworven heeft op Golgotha, en met alles wat Hij voor ons in de hemel is. Nemen Hem aan niet alleen voor onze ziel maar voor onze geheele mensch. Geheel en al voor ons, zooals wij hier op aarde verkeereren, zoodat wij met ziel en lichaam, met vleesch en beenderen, met Hem, den Mensch Christus Jezus, die voor ons in de hemel is, ofschoon wij nog op aarde zijn, alzoo vereenigd worden. En hoe langer hoe meer vereenigd worden, evenals man en vrouw vereenigd zijn, zoodat het van Christus en den geloovige eeuwig geldt hetgeen van de echtgenooten nu tijdelijk geldt: „Zij zijn niet twee, maar één vleesch”; en Christus van de geloovigen, d.i. van Zijn Gemeente, zegt: „Deze is vleesch van Mijn vleesch en been van Mijn beenen”. Deze vereeniging geschiedt door de Heilige Geest, welke Christus verworven heeft en met welke Hij boven al Zijn broederen gezalfd werd. Deze Geest, die in Christus woont, wordt door Hem gezonden in de harten der uitverkorenen. Opdat Hij daar ook wone, gelijkerwijs Hij in Christus woont. En gelijk nu alle leden van ons lichaam door één ziel levend zijn en door één ziel geregeerd worden, alzo zijn wij, die gelooven, allen als leden aan Hem en in Hem, door Zijn Geest levend en worden door Zijn Geest in Hem, naar den geheelen mensch, in het eeuwige leven onderhouden en geregeerd.

Deze vereeniging wordt wel is waar gegrond door het hooren van het Woord en onderhouden door het Woord. Zij wordt echter tegelijkertijd onderhouden en bevestigd door het Sacrament. Het is niet een bevestiging zonder uitwerking, welke alleen met het verstand gevat wordt, het is een wezenlijke en in de hemel waarachtig, zoodat deze vereeniging gedurende de bevestiging, als slechts nood aanwezig is, in het geloof kan worden ondervonden.

Toen onze Heere het heilige Avondmaal instelde, zeide Hij, dat wij, zoo dikwijls wij het zouden doen, doen zouden tot *Zijn gedachtenis*. Daar Hij nu een levende en eeuwige Heiland is, zoo heeft Hij daarin een belofte gelegd, dat Hij aan ons wil gedenken, zoo dikwijls wij in het Avondmaal Hem gedenken. Gelijk Hij beloofd heeft, wil Hij zóó aan ons gedenken, dat Hij ons zoo zeker met Zijn lichaam en bloed spijst en laaft, zoo zeker, als wij van het gebroken brood in het Avondmaal eten en van de drinkbeker van Zijn Nieuw Verbond drinken. Deze belofte ligt in de inzetting van het heilige Avondmaal. Want toen onze Heere Jezus Christus brood nam, dankte en hetzelfde brak en sprak: „Neemt, eet, dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt” — toen zat Hij met een gezond lichaam voor Zijn discipelen. Zoo ook, toen Hij de drinkbeker nam na het Avondmaal en zeide: „Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, dat voor u en velen vergoten wordt” — toen was Zijn bloed nog niet vergoten. Daarom was voor de discipelen des Heeren en is ook voor ons het brood en de drinkbeker een herinnering en verzekering, een bevestiging, een teeken en zegel: Zoo zeker als gij dit brood en deze drinkbeker ontvangt, zoo zeker komt al Mijn lijden en sterven u ten goede. Zoo zeker als gij dit brood eet, zoo zeker is Mijn gekruisigd lichaam de spijs van uw ziel, dat zij nimmermeer verderve. Zoo zeker als gij deze wijn drinkt, zoo zeker is Mijn bloed de drank van uw zielen en wordt voor u vergoten, dat gij het met de mond der ziel drinkt, gelijk men water drinkt uit een stroom en de wijn uit een druif in de mond perst.

De Heere schenkt ons deze zekerheid als waarachtig God en mensch, als onze Middelaar en Borg. En als degene, die ons vleesch en bloed volkomen is deelachtig geworden en in Zijn vleesch ons vleesch mede in de hemel genomen heeft. Hij spreekt als één, die macht heeft, het Testament, het Verbond der genade uit te voeren, zoodat de toepassing niet een verstandelijke is en slechts in de idee ligt.

Maar door Zijn Geest, die Hij nederzendt, deelt Hij ook werkelijk mede, wat Hij zegt en belooft: zoodat, terwijl Hij het brood breekt voor de Zijnen door Zijn of door des dienaars hand. Hij tegelijkertijd Zijn lichaam geeft. En terwijl Hij de drinkbeker aan de Zijnen geeft door Zijn of door des dienaars hand, zoo geeft Hij tegelijkertijd Zijn bloed te drinken en de bevestiging, dat Hij het uitgegoten en te drinken gegeven heeft tot vergeving der zonden. Daarom noemt Paulus de drinkbeker „de gemeenschap van het bloed van Christus”.

en het brood „de gemeenschap van het lichaam van Christus”. Wij ontvangen het brood en de drinkbeker uit Zijn hand, evenals de verkooper het handgeld en evenals de knecht de huurpenning. Het handgeld en de huurpenning hebben gemeenschap met de koop en met de dienst, zoodra zij daarvoor bestemd en uitgegeven zijn. Het handgeld en de penning zijn op zichzelf bloote muntstukken, verkrijgen echter zulk een beteekenis door de bestemming uit de hand en in de hand van kooper en verkooper, van heer en knecht.

Dit laatste hebben wij goed te verstaan, want zoo gemakkelijk sluipt de meening en de dwaling bij ons in, als bevond zich Christus' lichaam en bloed in het brood en in de drinkbeker. Of Christus' lichaam en bloed werd met en onder het brood en de wijn ons gegeven. Of het brood blijft geen brood en de wijn geen wijn, ons gegeven zijnde, maar verandert in het wezenlijke lichaam en in het wezenlijke bloed van Christus. Het is met het brood en de wijn in het Avondmaal evenzoo als met het water in de Doop. Wij zien toch wel met onze oogen, dat het water in de Doop niet in het bloed van Christus veranderd wordt. Het water blijft water. Het water is daar een beeld en de Doop teeken en zegel van de afwassching onzer zonden, door het bloed en de Geest van Christus. Ook brengt de Doop de afwassching der zonde niet te weeg door Zijn bloed, maar de Doop is een bevestiging, een teeken en zegel van de afwassching. Zoo ook in het heilig Avondmaal: daar zien wij met de oogen en proeven met het gehemelte, dat het brood brood en de wijn wijn blijft, en niet het lichaam of het bloed van Christus is; en ook het lichaam en het bloed niet daarin is.

Ook is het Avondmaal niet een offer, dat het vergeving van zonde zou teweegbrengen, want zoo zou het Avondmaal de plaats van Christus innemen.

De offerande van Christus brengt de vergeving van zonden te weeg. En Zijn lichaam en bloed is de spijs en drank der zielen. En wij, die gelooven, zijn en worden met Hem, waarachtig God en mensch, hoe langer hoe meer vereenigd door de Geest des geloofs. Daarvan is het brood en de wijn een beeld en is het Avondmaal een teeken en zegel, een bevestiging van deze vereeniging en van ons gevoed-worden met het lichaam en bloed van Christus ten eeuwigen leven. En als wij zeggen, dat het brood het lichaam van Christus is en de wijn Zijn bloed, zoo is dit een wijze van spreken naar de aard der Sacramenten. En wij bedoelen, dat het brood de gemeenschap

is aan het lichaam en de drinkbeker de gemeenschap aan het bloed van Christus. Dat is: nadat dit brood en deze drinkbeker afgezonderd en gegeven zijn naar het bevel van Christus, staat deze aardsche en vergankelijke spijs en drank in betrekking tot de hemelsche en eeuwige spijs en drank, als het handgeld en de huurpenning tot de koop en tot de dienst.

Daarom houdt ook ons Formulier, vóór wij tot de disch des Heeren gaan, de volgende waarheid voor: „opdat wij dan met het ware hemelsche brood Christus gespijzigd” — ik voeg er bij: en met de ware hemelsche drank Christus gelaafd — „mogen worden, zoo laat ons met onze harten niet aan het uiterlijke brood en de wijn blijven hangen, maar onze harten en ons geloof verheffen in de hemel, waar Christus is, onze Voorspraak, ter Rechterhand Zijns hemelschen Vaders, waarheen ons ook de Artikelen van ons Christelijk Geloof wijzen: niet twijfelende, of wij zullen zoo waarachtig door de werking des Heiligen Geestes met Zijn lichaam en bloed aan onze zielen gespijzigd en gelaafd worden, als wij dat heilige brood en die drank tot Zijn gedachtenis ontvangen”.

Verstaan wij het recht, dat Christus niet in het brood en de wijn is, maar dat wij door de werking van de Heilige Geest met het lichaam en bloed van Christus gespijzigd worden, zoo hangen wij niet met het hart aan de teekenen en zegelen. Deze zijn een herinnering en bevestiging daarvan, dat wij aan Christus en al Zijn goederen, aan alle voorrechten en weldaden van het genadeverbond gemeenschap hebben en dat voor onze geheele mensch. En terwijl wij niet door het brood en de wijn, als middelen, maar door de Heilige Geest onder het teeken van brood en wijn in zoodanige gemeenschap bevestigd en daarvan verzekerd worden, belijden wij, dat hier meer is, dan dat brood en wijn het lichaam en bloed van Christus slechts zouden betéekenen. Of: dat deze handeling slechts een gedachtenismaal van de dood des Heeren en van Zijn liefde jegens ons zou zijn. Integendeel, wij spreken met blijdschap uit en wel met alle vrijmoedigheid, dat het zeker waar is, dat wij onder het teeken van brood en wijn door de werking van de Heilige Geest ontvangen en genieten, eten en drinken het waarachtige en wezenlijke lichaam van Christus, Zijn wezenlijk bloed, in de zin zooals wij het boven hebben uitgelegd.

De mond echter, waarmede wij eten en drinken voor onze geheele mensch, ook voor het vergankelijke lichaam, zoodat wij troost en verzekering hebben, dat het in de opstanding aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden, is niet

de mond van het lichaam, maar de mond der ziel. Dat is: het geloof en de Heilige Geest in ons getuigt met onze geest, dat deze dingen alzoo waarheid zijn.

Zoo noemt dan Christus niet zonder groote oorzaak het brood Zijn lichaam en de drinkbeker Zijn bloed of het Nieuwe Testament in Zijn bloed; en de Apostel Paulus het brood en de drinkbeker de gemeenschap aan het lichaam en bloed van Christus. Hij wil ons met deze benaming een dubbele waarheid leeren. De eerste waarheid is, dat Zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed de waarachtige spijs en drank is ten eeuwigen leven, evenals brood en wijn het tijdelijke leven onderhouden. De andere en nog dieper gaande waarheid is, dat het zichtbare brood en de zichtbare wijn in het Avondmaal ons een onzichtbaar pand en teeken is, beantwoordende aan onze wijze van opvatting, een pand en teeken van deze onzichtbare genade: dat wij zoo zeker en waarachtig Zijn lichaam en bloed door de werking des Heiligen Geestes deelachtig worden, als wij het zichtbare brood en de zichtbare wijn met de lichamelijke mond, als van Hem gegeven en alzoo als heilige waar-teekenen, ontvangen. Zoo is dan het Sacrament van het heilige Avondmaal ons een bevestiging, dat wij, terwijl wij het ontvangen en aan onzen Heere gedenken, Hij aan ons in deze zin gedenkt, dat Hij al Zijn lijden en gehoorzaamheid ons zoo toeëigent, als hadden wij zelf in eigen persoon alles geleden en genoeg gedaan. Zoo betuigt ons dan het Avondmaal, het Woord en de Heilige Geest onder het teeken van brood en drinkbeker in het Avondmaal, dat wij volkomen vergeving van al onze zonden hebben. Niet dat wij vergeving van zonden door het Avondmaal verkrijgen; maar het Avondmaal betuigt ons en is ons een verzekering en bevestiging, dat wij haar hebben, t.w. de volkomen vergeving van al onze zonden, door de eenige offerande van Jezus Christus, die Hij zelf voor ons eenmaal aan het kruis volbracht heeft.

Vervolgens betuigt het Avondmaal, dat wij door de Heilige Geest, Christus, die thans met Zijn waarachtig lichaam in de hemel is, naar onze geheele mensch worden ingelijfd. Wij worden niet door het *Avondmaal* in Christus ingelijfd, evenmin als door de Doop. Maar wij worden door het Avondmaal, evenals door de Doop, door de werking van de Geest des geloofs, door *God* verzegeld en bekrachtigd, dat deze inlijving geschied is, geschiedt en gehandhaafd wordt door de genade des Heeren in alle eeuwigheid. De inlijving en vergeving der zonden hebben wij door het lijden van Christus en door de Geest des ge-

loofs. Het Sacrament echter is ons van deze inlijving en van deze vergeving der zonden een teeken en zegel voor God, een vernieuwing, bevestiging en verzekering van den Heere en Zijn Geest.

Het mag u zijn opgevallen, dat wij herhaald hetzelfde gezegd hebben.

Dat heb ik echter met onze Catechismus gedaan, duidelijkheidshalve en tot uw en mijn onderwijzing en troost. Wanneer dus iemand denkt: Ach, ik arme zondaar zou zoo gaarne verzekerd zijn, dat ook *mij* al mijn zonden genadig vergeven en bedekt zijn; en dat ook ik deel heb aan mijn Heere Jezus, en ook ik Hem waarlijk ingelijfd ben en tot het Verbond Zijner genade behoer; en dat Hij ook mij door Zijn Geest regeeren, ook mij een zalig uiteinde verleenen en hiernamaals in heerlijkheid opwekken zal, — *dan trede hij toe tot des Heeren disch!* Zie op het brood. En zie op de drinkbeker.

En als hij dan het brood in de hand neemt en in de mond steekt, zoo wete hij en bedenke: het brood geeft u de Heere tot een onderpand en een zegel daarvan wat gij gaarne weten en voor uzelf voor waar en waarachtig houden moogt. En evenzoo doe hij met de drinkbeker. Hij verwachtte niet iets bijzonders van de hemel, maar hij zie aan het teeken wat de Heere hem zegt, wat Hij hem bekrachtigt en verzegelt. En heffe alzoo hart en oogen hemelwaarts en zij niet onge-loovig, maar geloovig op grond van het woord en de belofte van Christus: Ik geef u en heb u gegeven Mijn vleesch te eten ten eeuwigen leven, Mijn bloed te drinken tot vergeving van al uw zonden. Gij zijt eeuwig Mijn, zooals gij zijt en Ik ben eeuwig de uwe als uw getrouwe Borg des Verbonds en almachtige Verbonds-God. Gij hebt in brood en wijn pand en zegel daarvan van Mijn hand.

Daar het bovengenoemde alzoo de ware leer en beteekenis van het heilig Avondmaal is, zoo verzoek ik allen, die met hun belijdenis en openbaar en verborgen leven zich als goddeloozen gedragen, het wel te bedenken, hoe noodig hun aller-eerst de betering van hun leven is, opdat Gods Verbond niet veracht en Zijn toorn over de geheele Gemeente verwekt worde. En zij zich niet een oordeel eten en drinken.

Nu moet ook allen voorgehouden en gezegd worden, wat de ware betering des levens is. De ware betering, welke ons waardig maakt tot de disch des Heeren te komen: is deze, dat wij eerstelijk onszelf vanwege onze zonden mishagen en nochtans vertrouwen, dat ons die zonden vergeven zijn en onze overige

zwakheid met het lijden en sterven van Christus bedekt is. Ten andere, dat wij ook begeeren, hoe langer hoe meer ons geloof te versterken en ons leven te beteren. Ten derde, dat wij voorts ons verstand en twijfel en bedenken en allerlei „ja maar”, daartoe elke verdienste en elk werk en elke gezindheid, met één woord alles uit ons prijsgeven en daarnaar niet vragen, maar alleen ons vertrouwen stellen op Christus ter Rechterhand des Vaders. Wij nemen in eenvoudigheid des harten de teekenen en zegelen van Zijn handen, zoodat wij bij het zien der zichtbare teekenen de onzichtbare genade voor waar en zeker houden.

Daartoe schenke ons de Heere Zijn verlichtende Geest en Zijn genade. Amen.

VADER EN MOEDER: VICARII DEI.

VRAAG EN ANTWOORD 104.

Vraag: Wat wil God in het vijfde gebod?

Antwoord: Dat ik mijn vader en mijn moeder, en allen, die over mij gesteld zijn, alle eer, liefde en trouw bewijze, en mij hunner goede leer en straf met behoorlijke gehoorzaamheid onderwerpe; en ook met hun zwakheid en gebreken geduld hebbe; aangezien het Gode belieft, ons door hun hand te regeeren.

Bij de overdenking van het allerheiligst lijden en sterven van onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus zingen wij vaak uit de 40ste Psalm. De woorden, die wij daar lezen, die wij zingend en biddend overdenken, zijn de woorden van Hem, onzen Heere. Hij is het, die gezegd heeft: „Gij hebt geen lust gehad aan slachtoffer en spijsoffer, voor de zonde gebracht, hoewel die offers naar de Wet geofferd zijn. Met al die offeranden geschiedt Uw wil toch niet; want hetgeen de menschen offeren, brengen zij eigenlijk zichzelf en hebben daarbij geen hart voor U en ook geen hart voor den broeder, voor den naaste”. Uit het hart moet het komen; maar in het hart der menschen troont het eigen „ik”. Want uit het hart van den mensch komen voort alle mogelijke kwade dingen, bovenal, om alles met één woord te zeggen: de ongehoorzaamheid. „Geen vleesch wil”, zegt de Heere Jezus tot den Vader, „hetgeen Gij wilt en zooals Gij het wilt. Vleesch heeft in het hart zijn eigen „ik” en zijn begeerte, maar heeft niet in het hart Uw Wet, Uw wil. Welnu, Vader, bekleed Gij Mij met vleesch en bloed, zooals de menschen hebben, dan zal Ik in hun vleesch komen en in hun vleesch Uw wil doen, gelijk Gij van den beginne af door de Profeten beloofd hebt, ter vertroosting van al degenen, die voor U in ootmoed wandelen, belijdende, dat het hun onmogelijk is, Uw wil te volbrengen, — opdat zij in deze wil geheiligd, volmaakt worden”.

Als wij dus deze 40ste Psalm zingen of bidden, dan moeten wij